

KRIVIČNI SUD ZA BIVŠU JUGOSLAVIJU

PREDMET BR. IT-99-36-PT

**TUŽILAC
MEĐUNARODNOG KRIVIČNOG SUDA
PROTIV
RADOSLAVA BRĐANINA
I
MOMIRA TALIĆA**

ČETVRTA IZMIJENJENA OPTUŽNICA

Tužilac Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, u skladu s ovlaštenjem iz člana 18 Statuta Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (u daljnjem tekstu:

◆ Statut Međunarodnog suda ◆), optužuje:

RADOSLAVA BRĐANINA i MOMIRA TALIĆA

za **GENOCID, ZLOČINE PROTIV ČOVJEČNOSTI, TEŠKE POVREDE
ŽENEVSKIH KONVENCIJA IZ 1949. i KRŠENJA**

ZAKONA I OBIČAJA RATOVANJA, kako slijedi:

OPŠTI PODACI

1. U novembru 1990. godine u Bosni i Hercegovini su održani demokratski izbori. Postojale su tri velike stranke, a svaka se poistovjećivala sa po jednom od tri glavne populacijske grupe u Bosni i Hercegovini. Stranka demokratske akcije, SDA, uglavnom je smatrana nacionalnom strankom bosanskih Muslimana. Srpska demokratska stranka, SDS, smatrala se glavnom srpskom nacionalnom strankom. Hrvatska demokratska zajednica, HDZ, prvenstveno se smatrala hrvatskom nacionalnom strankom. Na republičkom nivou, najviše poslaničkih mjesta u republičkoj skupštini osvojio je SDA, zatim SDS, pa HDZ. Preostala mjesta u skupštini podijelile su ostale stranke, među kojima je bila i bivša komunistička stranka.

2. U vrijeme izbora 1990. godine već su bile očite poteškoće u zajednici republika unutar bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (u daljnjem tekstu: SFRJ). Rezultati izbora značili su da SDS, kako vrijeme bude odmicalo, neće moći da demokratskim putem zadrži Republiku Bosnu i Hercegovinu u Jugoslaviji u kojoj bi dominirali Srbi. Rezultat je bio taj da su se određena područja u Bosni i Hercegovini

počela organizovati u formalne regionalne strukture, koristeći pritom koncept

◆zajednica opština◆ koje su bile predviđene jugoslovenskim ustavnim uređenjem iz 1974. godine. U aprilu i maju 1991. godine formirana je Zajednica opština Bosanske krajine sa sjedištem u Banjoj Luci. Ta zajednica je imala srpski politički program.

3. Slovenija i Hrvatska su 25. juna 1991. proglasile nezavisnost od Jugoslavije. U ljeto 1991. u Hrvatskoj je izbio rat između Jugoslovenske narodne armije (u daljnjem tekstu: ◆JNA◆) i hrvatskih oružanih snaga. Borbe su trajale do kraja 1991. godine.

4. Kako je rat u Hrvatskoj odmicao, postajalo je sve vjerovatnije da će i Bosna i Hercegovina proglasiti nezavisnost od SFRJ. SDS je, shvativši da neće moći zadržati Bosnu i Hercegovinu u SFRJ, počeo stvarati odvojeni srpski entitet u Bosni i Hercegovini. U septembru i oktobru 1991. godine, zajednice opština spomenute u paragrafu 2 gore transformisane su u srpske autonomne oblasti, a među njima i Zajednica opština Bosanska krajina, koja je približno 16. septembra 1991. godine postala Autonomna regija Krajina (u daljnjem tekstu: ◆ARK◆). ARK će obuhvatati (između ostalih) sljedeće opštine: Banja Luka, Bihać-Ripač, Bosanska Dubica, Bosanska Gradiška, Bosanska Krupa, Bosanski Novi, Bosanski Petrovac, Čelinac, Donji Vakuf, Ključ, Kotor Varoš, Prijedor, Prnjavor, Sanski Most, Šipovo i Teslić. Opštine Bihać-Ripač, Bosanska Krupa, Donji Vakuf, Ključ, Kotor Varoš, Prijedor i Sanski Most imale su manjinsko srpsko stanovništvo.

5. Dana 24. oktobra 1991. godine konstituisana je odvojena Skupština srpskog naroda u Bosni i Hercegovini, u kojoj je dominirao SDS. Dana 9. januara 1992. ta skupština je usvojila deklaraciju o proglašenju Srpske Republike Bosne i Hercegovine. Proglašeno je da teritorija te republike obuhvata ◆područja srpskih autonomnih regija i oblasti i drugih srpskih etničkih cjelina u Bosni i Hercegovini, uključujući i područja na kojima je srpski narod ostao u manjini zbog genocida koji je nad njim izvršen u Drugom svjetskom ratu◆ i da je u sastavu savezne jugoslovenske države. Tako je geografsko područje AR Krajine postalo dio Srpske Republike Bosne i Hercegovine. Dana 12. avgusta 1992. naziv republike bosanskih Srba promijenjen je u Republika Srpska.

6. Rukovodstvo SDS-a je znatnu zastupljenost bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata u stanovništvu područja za koja se tvrdilo da pripadaju republici bosanskih Srba doživljavalo kao veliku prepreku stvaranju te države. Zbog toga je stvaranje te države i obezbjeđivanje državnih granica na kraju podrazumijevalo i trajno odstranjivanje, ili ◆etničko čišćenje◆, gotovo cjelokupnog stanovništva bosanskih Hrvata i bosanskih Muslimana.

7. Rukovodstvo bosanskih Srba funkcionisalo je na tri nivoa: republičkom, regionalnom i opštinskom. Vođe srpskih nacionalista (uključujući i SDS) u regiji ARK počeli su od 1991. godine da zastupaju i šire propagandu koja je bosanske Muslimane i bosanske Hrvate prikazivala kao fanatike koji namjeravaju da počine genocid nad srpskim

narodom kako bi ostvarili kontrolu nad Bosnom i Hercegovinom. Cilj te propagande bio je da se kod srpskog naroda u Bosni izgradi podrška programu SDS-a i da se među bosanskim Srbima stvori spremnost da čine zločine nad svojim komšijama pod parolom odbrane srpskog naroda. Dana 19. decembra 1991., SDS je izdao ◆Uputstvo o organizovanju i djelovanju organa srpskog naroda u Bosni i Hercegovini u vanrednim okolnostima◆, koje će SDS-u poslužiti kao nacrt za preuzimanje vlasti u opštinama.

8. Počev od marta 1992., vojne i paravojne jedinice, jedinice teritorijalne odbrane (u daljnjem tekstu: ◆TO◆), policijske jedinice i civili koje su te snage naoružale (u daljnjem tekstu: ◆snage bosanskih Srba◆) preuzele su kontrolu nad opštinama koje su ušle u sastav ARK-a, kako su navedene u paragrafu 4, i drugim opštinama. Logističku podršku, organizaciju i rukovođenje u preuzimanju vlasti i događajima koji su uslijedili pružili su SDS, vojno i policijsko rukovodstvo, te krizni ili ratni štab.

9. Krizni štabovi su formirani po uzoru na slična tijela koja su postojala u sistemu odbrane SFRJ, a bilo je zamišljeno da preuzmu svu izvršnu vlast u vrijeme rata ili vanrednog stanja kada skupština, inače najviši organ vlasti, ne može da funkcioniše.

10. Krizni štabovi su formirani kako na regionalnom, tako i na opštinskom nivou vlasti kao tijela koja će biti odgovorna za koordinaciju i sprovođenje najvećeg dijela operativne faze plana etničkog čišćenja republike bosanskih Srba i koja će preuzeti ovlasti upravljanja u regijama i opštinama. Dana 5. maja 1992. godine zvanično je objavljeno osnivanje Kriznog štaba Autonomne regije Krajina, a **Radoslav BRĐANIN** je postao predsjednik. **Momir TALIĆ** je bio član tog Kriznog štaba. Dana 18. maja 1992., Krizni štab ARK-a proglasio je da su krizni štabovi u opštinama najviši organ vlasti u opštini. Dana 26. maja 1992., Krizni štab ARK-a proglasio se najvišim organom vlasti u AR Krajini i izjavio da su njegove odluke obavezujuće za sve krizne štabove u opštinama. Između ostalog, Krizni štab je preuzeo kontrolu nad medijima i nastavio kampanju propagande protiv ne-Srba, kao ključno sredstvo u sprovođenju gore spomenutog plana.

11. Dana 31. maja 1992. i 10. juna 1992. godine, po naređenju Radovana Karadžića, u svojstvu predsjednika Predsjedništva Srpske Republike Bosne i Hercegovine, krizni štabovi su preimenovani u ratna predsjedništva, a kasnije u ratna povjereništa u opštinama. Ratna predsjedništva/ratna povjereništa u suštini su zadržala istu strukturu i ista ovlaštenja koja su imali krizni štabovi, i za njih se u javnosti i dalje uobičajeno upotrebljavao naziv ◆krizni štab◆ (u daljnjem tekstu, izraz ◆krizni štab◆ odnosiće se i na ratna predsjedništva, odnosno ratna povjereništa, ovisno o vremenskom kontekstu).

12. Dana 12. maja 1992. zasjedala je Skupština srpskog naroda u Bosni i Hercegovini. Sjednici su, među ostalim, prisustvovali i **Radoslav BRĐANIN** i **Momir TALIĆ**. Na toj sjednici su donesene odluke o osnivanju odvojene srpske države u Bosni i Hercegovini, osnivanju predsjedništva i srpskim ciljevima u Bosni i Hercegovini. Donesena je i odluka o stvaranju vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: ◆VRS◆).

Kao posljedica te odluke, jedinice JNA koje su tada još bile u Bosni i Hercegovini transformisane su u komande nove vojske, VRS-a. Međutim, VRS je zadržala čvrste veze sa JNA (preimenovana u Vojsku Jugoslavije (u daljnjem tekstu: ◆VJ◆)). Dana 19. maja 1992., **Momir TALIĆ** je postao komandant 1. krajiškog korpusa VRS-a. Od maja 1992. godine jedinice 1. krajiškog korpusa angažovale su se u vojnim operacijama u opštinama na teritoriji ARK-a.

13. **Radoslav BRĐANIN**, kao predsjednik Kriznog štaba AR Krajine i istaknuti član SDS-a, i **Momir TALIĆ** kao komandant 1. krajiškog korpusa i član Kriznog štaba AR Krajine, sprovodili su politiku uključivanja ARK-a u srpsku državu. Implementacija te politike zahtijevala je da se muslimanski i hrvatski narod Bosne trajno ukloni a njihova kultura uništi u opštinama u kojima su oni živjeli stoljećima.

OPTUŽENI

14. **Radoslav BRĐANIN** je rođen 9. februara 1948. godine u selu Popovac, opština Čelinac, Bosna i Hercegovina. Po zanimanju je inženjer građevinarstva i do 1990. godine radio je u građevinarstvu. Godine 1990. kao poslanik SDS-a Čelinac izabran je u Vijeće opština u Skupštini Bosne i Hercegovine. Dana 25. aprila 1991. godine izabran je za prvog potpredsjednika Skupštine Zajednice opština Bosanska krajina. U oktobru 1991. godine postao je poslanik u Skupštini srpskog naroda Bosne i Hercegovine, a zatim je 5. maja 1992. imenovan za predsjednika Kriznog štaba ARK-a. Dana 15. septembra 1992. godine imenovan je za ministra za građevinarstvo, saobraćaj i komunalne djelatnosti i vršioca dužnosti potpredsjednika Vlade Republike Srpske.

15. **Momir TALIĆ** je rođen 15. jula 1942. godine u Piskavici u Bosni i Hercegovini. Dana 25. jula 1961. godine stupio je u Jugoslovensku narodnu armiju (JNA) kao aktivno vojno lice sa specijalizacijom za oklopno-mehanizovane jedinice. Dana 26. jula 1991., **Momir TALIĆ** je postavljen na dužnost (u činu pukovnika) u 5. korpus JNA u Banjoj Luci kao načelnik štaba/zamjenik komandanta korpusa. Na toj je dužnosti ostao do 19. marta 1992., a u toku perioda u kojem je obavljao dužnost načelnika štaba/zamjenika komandanta unaprijeđen je u čin general-majora. Dana 19. marta 1992. godine, **Momir TALIĆ** je postavljen na dužnost komandanta 5. korpusa JNA koji je, 19. maja 1992. godine, preimenovan u 1. krajiški korpus VRS-a. Dana 5. maja 1992., **Momir TALIĆ** je postao član Kriznog štaba ARK-a. **Momir TALIĆ** je unaprijeđen u čin general-potpukovnika 31. decembra 1992., i ostao komandant 1. krajiškog korpusa tokom sukoba u Bosni i Hercegovini. Dana 27. juna 1997. godine, **Momir TALIĆ** je unaprijeđen u čin general-pukovnika, najviši čin u VRS-u, a 16. februara 1998. postavljen je na dužnost načelnika generalštaba, najvišu dužnost u VRS-u, na koju je stupio 6. marta 1998.

INDIVIDUALNA KRIVIČNA ODGOVORNOST

I NADREĐENOST

16. **Radoslav BRĐANIN** je bio istaknuti član SDS-a i tijesno povezan, kroz svoje političke položaje, sa Predsjedništvom Srpske Republike Bosne i Hercegovine. Kao takav, od najranijih početaka je imao vodeću ulogu u preuzimanju vlasti od strane SDS-a, a posebno u kampanji propagande koja je bila suštinska komponenta SDS-ovog plana za stvaranje srpske države.

17. Stvaranje srpske države uključivalo je i kampanju smišljenu s ciljem da se trajno odstrani, silom ili strahom, nesrpsko stanovništvo iz područja koja su trebala biti dio te države. Na svojim položajima, najprije u Skupštini opština Bosanske krajine, a zatim i na položaju predsjednika Kriznog štaba ARK-a, **Radoslav BRĐANIN** je igrao vodeću ulogu u toj kampanji. **Radoslav BRĐANIN** je omogućio etničko čišćenje time što je obezbijedio da svi instrumenti državne moći (masmediji, državne službe, državna kontrola nad stambenom politikom, zdravstvo, policija, sudstvo, sredstva za proizvodnju, zapošljavanje) budu u rukama organa vlasti i onih osoba koje su predano podržavale etnički čistu srpsku državu. **Radoslav BRĐANIN** je potpisivao odluke i naređenja Kriznog štaba AR Krajine, koji je sa svoje strane usmjeravao i pokretao djelovanje kriznih štabova na opštinskom nivou, gdje su neki od članova kriznih štabova bili direktno uključeni u činjenje navedenih krivičnih djela.

18. U odnosu na ta krivična djela, koja su počinili članovi opštinskih kriznih štabova ili pripadnici oružanih snaga pod kontrolom rukovodstva bosanskih Srba, a za koje je logistička podrška obezbijedena posredstvom kriznih štabova, **Radoslav BRĐANIN** je znao ili je bilo razloga da zna da će takva krivična djela biti počinjena, ili da su već počinjena, a on nije preduzeo nužne i razumne mjere da takva djela spriječi niti da kazni njihove počinioce.

19. General **Momir TALIĆ** je bio komandant 5. korpusa JNA od 19. marta 1992. i nakon njegove pretvorbe u 1. krajiški korpus od 19. maja 1992. (u daljnjem tekstu: ◆korpus◆). Svaki od pet korpusa VRS-a imao je komandanta korpusa i štab komande, a svi su bili podređeni generalu MLADIĆU i Glavnom štabu VRS-a.

20. Kao komandant 5. korpusa i 1. krajiškog korpusa od 19. maja 1992., na osnovu svojih ovlaštenja regulisanih raznim vojnim propisima i uputstvima (među ostalim, ◆Pravilo kopnene vojske JNA (privremeno)◆ iz 1990. godine, ◆Propisi o odgovornosti komandanta korpusa kopnene vojske u vrijeme mira 1990.◆, ◆Zakon o vojsci Srpske Republike Bosne i Hercegovine◆ od 1. juna 1992.), direktno ili preko svog načelnika štaba, pomoćnika, načelnika rodova i drugih oficira, komandovao je svim jedinicama 1. krajiškog korpusa i jedinicama pridodatim korpusu. General **Momir TALIĆ** je direktno kontrolisao rad komande korpusa; donosio odluke u vezi sa korpusom i podređenim jedinicama; davao zadatke svojim podređenima; izdavao naređenja, uputstva i naloge; obezbjeđivao da se ta naređenja, uputstva i nalozi sprovode i snosio punu odgovornost za njihovo izvršavanje; pratio situaciju na području u zoni odgovornosti korpusa; osiguravao protok informacija prema višim komandama, tijelima civilnih vlasti i organima policije; i bio općenito odgovoran za stanje u korpusu i postupanje korpusa.

20.1. General **Momir TALIĆ** je u javnosti naveden kao jedan od članova kriznog štaba ARK-a. Taj Krizni štab, koji je kasnije preimenovan u Ratno predsjedništvo, predstavljao je jednu od struktura koje je osnovalo rukovodstvo bosanskih Srba u cilju ostvarivanja njima zajedničkog cilja tog zajedničkog zločinačkog poduhvata, detaljnije opisanog u paragrafu 27 niže. General **Momir TALIĆ** i drugi članovi Kriznog štaba ARK-a bili su supočinioci u tom zajedničkom zločinačkom poduhvatu i, s obzirom na to, njihovo učešće u ostvarenju zajedničkog cilja tog poduhvata uključivalo je aktivnosti Kriznog štaba. Optuženi general **Momir TALIĆ** je krivično odgovoran za ponašanje drugih učesnika u zajedničkom zločinačkom poduhvatu, uključujući članove Kriznog štaba ARK-a i one koji su sproveli odluke tog štaba, u onoj mjeri u kojoj je njihovo ponašanje bilo u okviru zajedničkog cilja tog poduhvata ili je bilo prirodna i predvidiva posljedica ostvarivanja zajedničkog cilja.

21. U periodu od maja do decembra 1992. godine, popunjenost 1. krajiškog korpusa značajno je uvećana mobilizacijom i uključivanjem bivših jedinica teritorijalne odbrane (koje su preimenovane u lake brigade) u sastav korpusa. U decembru 1992. godine, jedinice pod komandom **Momira TALIĆA** uključivale su sljedeće jedinice:

štab korpusa

- 16. krajiška motorizovana brigada
- 5. kozaračka laka pješadijska brigada
- 22. laka pješadijska brigada
- 6. sanska laka pješadijska brigada
- 30. laka pješadijska divizija
- 10. krajiška pješadijska divizija (rasformirana krajem 1992.)
- 11. dubička laka pješadijska brigada
- 11. mrkonjička laka pješadijska brigada
- 43. motorizovana brigada
- 27. motorizovana brigada
- 1. banjalučka laka pješadijska brigada
- 2. banjalučka laka pješadijska brigada
- 3. banjalučka laka pješadijska brigada
- 4. banjalučka laka pješadijska brigada
- 1. čelinačka laka pješadijska brigada
- 1. laktaška laka pješadijska brigada
- 1. srbačka laka pješadijska brigada
- 1. šipovska laka pješadijska brigada
- 19. donjevakufska laka pješadijska brigada
- 1. gradiška laka pješadijska brigada
- 1. novigradska laka pješadijska brigada
- 1. prnjavorska laka pješadijska brigada
- 1. kotorvaroška laka pješadijska brigada
- 1. kneževska laka pješadijska brigada
- 2. krajiška laka pješadijska brigada
- 1. ozrenska laka pješadijska brigada
- 2. ozrenska laka pješadijska brigada

- 1. trebiška laka pješadijska brigada
- 1. osinjska laka pješadijska brigada
- 1. krnjinska laka pješadijska brigada
- 1. vučjačka laka pješadijska brigada
- 1. teslička laka pješadijska brigada
- 1. dobojska laka pješadijska brigada
- 1. i 2. oklopna brigada
- 1. i 9. mješoviti artiljerijski puk
- 1. mješoviti protivoklopni artiljerijski puk
- 1. laki artiljerijski puk protivvazdušne odbrane
- 89. raketna brigada
- 1. i 9. inženjerijski puk
- 1. pontonirski bataljon
- 1. i 9. bataljon veze
- 1. i 9. bataljon vojne policije
- 1. autobataljon
- 1. sanitetski bataljon poligon i pritvorska jedinica Manjača

22. Da bi se olakšalo i unaprijedilo komandovanje i rukovođenje jedinicama i kontrola nad teritorijom, korpus je formirao i određeni broj privremenih sastava. Među njima su bili:

- Taktička grupa ♦ 1
- Taktička grupa ♦ 2
- Taktička grupa ♦ 3
- Taktička grupa ♦ 4
- Taktička grupa ♦ 5
- Operativna grupa Doboj
- Operativna grupa Prijedor
- Operativna grupa Vlašić
- Grupa lakih brigada ♦ Banja Luka

23. 5. korpus JNA/1. krajiški korpus imao je geografski definisanu zonu odgovornosti nastalu 1992. godine. Osim opština Bihać-Ripač i Bosanski Petrovac, sve opštine o kojima se u paragrafu 4 govori kao o opštinama u sastavu Autonomne regije Krajina bile su direktno u zoni odgovornosti korpusa ili su ušle u zonu odgovornosti korpusa kad je ona 1992. proširena, ili su u tim opštinama 1992. godine djelovale jedinice korpusa.

23.1. Konkretno, jedinice 5. korpusa JNA/1. krajiškog korpusa, pod komandom generala **Momira TALICA**, tokom 1992. godine djelovale su u opštinama Bosanska Krupa, Bosanski Novi i Ključ, a sve te opštine su tokom 1992. u nekom času bile izvan geografske zone odgovornosti 5. korpusa JNA/1. krajiškog korpusa.

24. General **Momir TALIĆ** je kao komandant 5. korpusa JNA/1. krajiškog korpusa i kao član Kriznog štaba AR Krajina koristio snage pod svojom komandom, povremeno u sadejstvu sa policijom, paravojnim jedinicama, snagama drugih korpusa JNA/VRS-a i drugim tijelima civilne vlasti, da bi sproveo plan da se stvori i obezbijedi srpska država i razdvoje etničke zajednice u Bosni i Hercegovini. Sprovođenje tog plana bila je kampanja uspostavljanja kontrole nad svim opštinama, napadanja i razaranja nesrpskih sela, ubijanja i terorisanja nesrpskog stanovništva i izdvajanje, deportacija i trajno odstranjivanje onih ne-Srba koji se nisu podredili srpskim vlastima.

25. Kao komandant 5. korpusa JNA i nakon toga, kao komandant 1. krajiškog korpusa, general **Momir TALIĆ** je bio lično odgovoran za to da obezbijedi da jedinice pod njegovom komandom poštuju i primjenjuju međunarodna pravila koja regulišu vođenje rata. Osim toga, general **Momir TALIĆ** je naredjenjem višeg organa bio izričito obavezan da pokreće postupak za izricanje zakonskih sankcija onim pojedincima pod svojom komandom koji su prekršili međunarodno ratno pravo.

26. Na osnovu "Propisa o primjeni međunarodnog ratnog prava u Oružanim snagama SFRJ" (objavljeno 1988.), general **Momir TALIĆ** je znao da, ako ne spriječi ili ne kazni bilo kakvo grupno ili pojedinačno kršenje međunarodnog humanitarnog prava, snosi ličnu odgovornost za takvo kršenje prava. Štaviše, na osnovu istih tih propisa znao je da uzastopnim propuštanjem da pokrene postupak protiv takvih grupa ili pojedinaca postaje podstrekač ili saučesnik u takvom kršenju međunarodnog humanitarnog prava.

27.1. **Radoslav BRĐANIN** i **Momir TALIĆ** su učestvovali u zajedničkom zločinačkom poduhvatu, svaki u svojoj ulozi onako kako su one opisane u paragrafima od 17 do 26 gore. Svrha tog zajedničkog zločinačkog poduhvata bila je trajno prisilno odstranjivanje većine stanovnika bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata sa teritorije planirane srpske države činjenjem krivičnih djela navedenih u tačkama od 1 do 12. Optuženi **Radoslav BRĐANIN** i **Momir TALIĆ** i ostali učesnici u zajedničkom zločinačkom poduhvatu su dijelili stanje svijesti potrebno za počinjenje svakog od tih krivičnih djela, pri čemu je, napose, svako od njih bio svjestan da se njegovo ili njeno ponašanje odvijalo u kontekstu oružanog sukoba i da je dio rasprostranjenog i sistematskog napada usmjerenog protiv civilnog stanovništva. Tražene namjere jesu kako slijedi:

Tačka 1: posjedovao je namjeru da u cijelosti ili djelimično uništi neku nacionalnu, etničku, rasnu ili vjersku grupu kao takvu;

Tačka 2: znao je da pomaže izvršenje krivičnog djela koje čine druge osobe sprovodeći namjeru da se u cijelosti ili djelimično uništi neka nacionalna, etnička, rasna ili vjerska grupa kao takva;

Tačka 3: posjedovao je namjeru da uskrati osnovna i temeljna prava bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima zbog vjerskog, rasnog ili političkog identiteta žrtava;

Tačka 4: posjedovao je namjeru da istrijebi grupe pojedinaca;

Tačka 5: posjedovao je namjeru da ubije ili nanese teške povrede u bezobzirnoj nebrizi za ljudski život;

Tačka 6: posjedovao je namjeru da nanese teški bol ili patnju žrtvama s ciljem dobijanja informacije ili priznanja, ili s ciljem kažnjavanja, zastrašivanja, ponižavanja ili prinuđivanja žrtava ili trećih lica, ili diskriminisanja žrtava ili trećih lica po bilo kojoj osnovi;

Tačka 7: posjedovao je namjeru da nanese teški bol ili patnju žrtvama s ciljem dobijanja informacije ili priznanja, ili s ciljem kažnjavanja, zastrašivanja, ponižavanja ili prinuđivanja žrtava ili trećih lica, ili diskriminisanja žrtava ili trećih lica po bilo kojoj osnovi;

Tačka 8: hotimično je učestvovao u protjerivanju ili drugim postupcima prinude s ciljem prisilne deportacije ili premještanja jedne ili više osoba u drugu državu ili na drugu lokaciju bez postojanja razloga dopuštenih međunarodnim pravom;

Tačka 9: posjedovao je namjeru da prisili osobe da napuste svoju teritoriju bez postojanja razloga dopuštenih međunarodnim pravom;

Tačka 10: posjedovao je namjeru da uništi ili prisvoji zaštićenu imovinu;

Tačka 11: posjedovao je namjeru da uništi ili razori gradove, naselja i sela;

Tačka 12: posjedovao je namjeru da uništi ili nanese štetu ustanovama namijenjenim religiji.

27.2. Ovaj zajednički zločinački poduhvat je započeo najkasnije osnivanjem Skupštine srpskog naroda u Bosni i Hercegovini 24. oktobra 1991., i postojao je kroz cijeli period sukoba u Bosni i Hercegovini, sve do potpisivanja Daytonskog sporazuma 1995. godine. U tom poduhvatu je učestvovao veoma velik broj pojedinaca, uključujući **Radoslava BRĐANINA** i **Momira TALIĆA**, druge članove Kriznog štaba AR Krajina, rukovodstvo srpske republike i SDS-a, uključujući Radovana KARADŽIĆA, Momčila KRAJIŠNIKA i Biljanu PLAVŠIĆ, članove Skupštine Autonomne regije Krajina i Izvršnog vijeća Skupštine, srpske krizne štabove opština AR Krajine, vojsku Republike Srpske, srpske paravojne snage i druge. Nakon raspuštanja Kriznog štaba ARK-a, **Radoslav BRĐANIN** i **Momir TALIĆ** su nastavili sprovoditi taj poduhvat, svaki u svojoj ulozi u političkim i vojnim strukturama vlasti bosanskih Srba.

27.3. Alternativno, optuženi su individualno odgovorni za krivična djela nabrojana u tačkama optužnice od 1 do uključno 7, te u tačkama 10, 11 i 12, na osnovu toga što su ta krivična djela bila prirodne i predvidive posljedice postupaka opisanih u paragrafima 58 i 59 niže. **Radoslav BRĐANIN** i **Momir TALIĆ** su bili svjesni da su ta krivična djela moguće posljedice tih postupaka.

27.4. Usprkos tome što su bili svjesni mogućih posljedica, **Radoslav BRĐANIN** i **Momir TALIĆ** su u zajedničkom zločinačkom poduhvatu učestvovali sa znanjem i htijenjem. Po toj osnovi svaki od njih snosi individualnu krivičnu odgovornost za ta krivična djela shodno članu 7(1), pored odgovornosti koju shodno istom članu snose za planiranje, podsticanje, naređivanje ili pomaganje i podržavanje, na neki drugi način, planiranja, pripreme ili izvršenja tih krivičnih djela.

OPŠTI NAVODI

28. Sva djela i propusti za koje se u ovoj optužnici tereti kao za genocid ili saučesništvo u genocidu počinjeni su s namjerom da se, u cijelosti ili djelimično, bosanski Muslimani i bosanski Hrvati unište kao nacionalna, etnička, rasna ili vjerska grupa kao takva.

29. Sva djela i propusti za koje se u ovoj optužnici tereti kao za zločine protiv čovječnosti bili su dio rasprostranjenog ili sistematskog napada uperenog protiv bosanskomuslimanskog i bosanskohrvatskog civilnog stanovništva Bosne i Hercegovine.

30. Za sve vrijeme na koje se odnosi ova optužnica u Republici Bosni i Hercegovini postojalo je stanje oružanog sukoba i djelimične okupacije. U periodu koji je predmetno vrijeme ove optužnice, oružane snage Republike Srpske djelovale su pod opštom kontrolom i u ime Savezne Republike Jugoslavije (Srbija i Crna Gora). Dakle, oružani sukob u Bosni i Hercegovini između bosanskih Srba i centralnih vlasti Bosne i Hercegovine bio je međunarodni oružani sukob.

31. Sva djela i propusti koji se u ovoj optužnici navode kao teške povrede Ženevskih konvencija iz 1949. (u daljnjem tekstu: ♦teške povrede♦), dogodili su se za vrijeme tog oružanog sukoba i djelimične okupacije Bosne i Hercegovine.

32. I jedan i drugi optuženi bili su obavezni da se pridržavaju zakona i običaja koji regulišu vođenje oružanih sukoba, uključujući Ženevske konvencije iz 1949. i njihove dopunske protokole.

32.1. Izraz "osobe izvan borbenog ustroja", onako kako je korišten u ovoj optužnici, označava osobe koje ne učestvuju aktivno u neprijateljstvima, uključujući pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i one koji su se našli *hors de combat* usljed bolesti, ranjavanja, pritvaranja ili bilo kojeg drugog razloga.

33. I jedan i drugi optuženi individualno su odgovorni za zločine za koje ih tereti ova optužnica, u skladu sa članom 7(1) Statuta Međunarodnog suda. Individualna krivična odgovornost uključuje planiranje, podsticanje, naređivanje, činjenje ili pomaganje i podržavanje, na neki drugi način, planiranja, pripreme ili izvršenja bilo kojeg od krivičnih djela navedenih u članovima 2, 3, 4 i 5 Statuta Međunarodnog suda. Korištenjem izraza "činjenje" u ovoj optužnici, optužba nema namjeru da sugerise da je bilo koji od optuženih lično fizički izvršio bilo koje od krivičnih djela kojima se tereti.

34. I jedan i drugi optuženi, za vrijeme dok su bili na položaju u vlasti kako je opisano u prethodnim paragrafima, krivično su odgovorni i za djela koja su počinili njihovi podređeni, prema članu 7(3) Statuta Međunarodnog suda. Nadređeni je odgovoran za djela svojih podređenih ako je znao ili je bilo razloga da zna da se njegovi podređeni spremaju počinuti takva djela ili da su to već učinili, a on nije preduzeo nužne i razumne mjere da takva djela spriječi ili da kazni njihove počinioce.

OPTUŽBE

TAČKE 1 i 2 (Genocid, Saučesništvo u genocidu)

35. Povezujući paragrafe 16-34 sa tačkama 1 i 2 optužnice, tužilac ih ponovo navodi i uvrštava u sadržaj ovih tačaka.

36. Približno od 1. aprila 1992. do 31. decembra 1992. godine, **Radoslav BRĐANIN** i **Momir TALIĆ**, djelujući individualno ili u saradnji međusobno i sa drugim članovima rukovodstva bosanskih Srba, planirali su, podsticali, naređivali, počinili ili pomagali i podržavali, na drugi način, planiranje, pripremu ili izvršenje kampanje čiji je cilj bio da se bosanski Muslimani i bosanski Hrvati unište, u cijelosti ili djelimično, kao nacionalna, etnička, rasna ili vjerska grupa kao takva u opštinama navedenim u paragrafu 4 kao dio ARK-a, a koja je na najekstremniji način došla do izražaja u opštinama Bosanski Novi, Ključ, Kotor Varoš, Prijedor i Sanski Most.

37. Nakon preuzimanja političke vlasti u opštinama navedenim u paragrafu 4, sprovođenje navedene kampanje uključivalo je:

(1) ubijanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata koji su bili izvan borbenog ustroja od strane snaga bosanskih Srba (koje su uključivale jedinice 5. korpusa/1. krajiškog korpusa) u selima i područjima naseljenim nesrpskim stanovništvom; u logorima i drugim zatočeničkim objektima; i tokom deportacije ili prisilnog premještanja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata;

(2) nanošenje teških tjelesnih ili duševnih povreda bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima koji su bili izvan borbenog ustroja za vrijeme njihovog zatočeništva u logorima i drugim zatočeničkim objektima i za vrijeme ispitivanja u policijskim stanicama i kasarnama, tokom kojih su zatočeniци bili konstantno izloženi ili prisiljavani da budu svjedocima nehumanih djela koja su uključivala ubistvo, silovanje, seksualno zlostavljanje, mučenje i premlaćivanje.

(3) zatočavanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata koji su bili izvan borbenog ustroja u uslovima sračunatim da dovedu do fizičkog uništenja dijela tih grupa, i to pomoću premlaćivanja ili drugih vidova fizičkog maltretiranja kako je gore opisano, davanja obroka jedva dovoljnih za preživljavanje, zagađene vode, nedovoljne ili nepostojeće ljekarske njege, nehigijenskih uslova i pomanjkanja prostora.

Ubistva

38. Ubistva bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata koji su bili izvan borbenog ustroja od strane snaga bosanskih Srba uključuju:

ubistvo više ljudi u Kozarcu i okolnim mjestima u periodu od maja do juna 1992.

◆ opština Prijedor

ubistvo više ljudi u kući Mehmeda Šahorića u Kamičanima na dan 26. maja 1992. ili otprilike tog datuma - opština Prijedor

ubistvo više ljudi u Pudin Hanu na dan 27. maja 1992. ili otprilike tog datuma ◆ opština Ključ

ubistvo više muškaraca između Begića i mosta Vrhpolje, na dan 31. maja 1992. ili otprilike tog datuma ◆ opština Sanski Most

ubistvo više članova porodice Merdanović u zaseoku Kukavice, selo Hrustovo, na dan 31. maja 1992. ili otprilike tog datuma ◆ opština Sanski Most

ubistvo više ljudi u selu Prhovo i više muškaraca na cesti za Peći dana 1. juna 1992. ◆ opština Ključ

ubistvo više muškaraca u Lišnji na dan 1. juna 1992. ili otprilike tog datuma ◆ opština Prnjavor

ubistvo više muškaraca pred školom u Velagićima na dan 1. juna 1992. ili otprilike tog datuma ◆ opština Ključ

ubistvo više ljudi tokom istjerivanja bosanskih Muslimana iz sela Blagaj Japra i okolnih mjesta na dan 9. juna 1992. ili otprilike tog datuma ◆ opština Bosanski Novi

ubistvo više ljudi u Hambarinama u periodu od maja do juna 1992. ◆ opština Prijedor

ubistvo više muškaraca u selu Jaskići na dan 14. juna 1992. ili otprilike tog datuma ◆ opština Prijedor

ubistvo više ljudi kod Partizanskog groblja u Sanskom Mostu na dan 22. juna 1992. ili otprilike tog datuma ♦ opština Sanski Most

ubistvo više muškaraca u selu Alići na dan 23. juna 1992. ili otprilike tog datuma ♦ opština Bosanski Novi

ubistvo više muškaraca u selu Vrbanjci dana 25. juna 1992. ♦ opština Kotor Varoš

ubistvo više muškaraca na putu iz Kukavica i okolnih mjesta i više muškaraca ispred Medicinskog centra u Kotor Varošu na dan 25. juna 1992. ili otprilike tog datuma ♦ opština Kotor Varoš

ubistvo više muškaraca u kući Duje Banovića u Kenjarima na dan 27. juna 1992. ili otprilike tog datuma ♦ opština Sanski Most

ubistvo više muškaraca u selu Bišćani na dan 20. jula 1992. ili otprilike tog datuma ♦ opština Prijedor

ubistvo više ljudi u selu Čarakovo i okolnim mjestima tokom mjeseca jula 1992. ♦ opština Prijedor

ubistvo više ljudi u selu Briševo na dan 24. jula 1992. ili otprilike tog datuma ♦ opština Prijedor

ubistvo više muškaraca u rudnicima željezne rude Ljubija na dan 25. jula 1992. ili otprilike tog datuma ♦ opština Prijedor

ubistvo više muškaraca na fudbalskom stadionu u Ljubiji na dan 25. jula 1992. ili otprilike tog datuma ♦ opština Prijedor

ubistvo više članova porodice Alibegović u Budinu na dan 1. augusta 1992. ili otprilike tog datuma ♦ opština Sanski Most

ubistvo više muškaraca u Dabovcima na dan 13. augusta 1992. ili otprilike tog datuma ♦ opština Kotor Varoš

ubistvo više ljudi u selu Čulum-Kostić na dan 14. augusta 1992. ili otprilike tog datuma ♦ opština Banja Luka

ubistvo više muškaraca u džamiji u Hanifićima na dan 15. augusta 1992. ili otprilike tog datuma ♦ opština Kotor Varoš

ubistvo više ljudi u kući Edhema Čirkića u Čirkinom Brdu otprilike polovinom augusta 1992. ♦ opština Kotor Varoš

ubistvo više ljudi na i oko pijace u Bosanskoj Gradiški u augustu 1992. ili otprilike tog mjeseca ♦ opština Bosanska Gradiška

ubistvo više ljudi u selima Orašac i Duljci u periodu između 20. i 23. septembra 1992. ♦ opština Bihać-Ripač

ubistvo više muškaraca blizu sela Škrljevitica na dan 2. novembra 1992. ili otprilike tog datuma ♦ opština Sanski Most

ubistvo više muškaraca u školi u Grabovicama na dan 3. novembra 1992. ili otprilike tog datuma ♦ opština Kotor Varoš

ubistvo više ljudi u Tomašici na dan 3. decembra 1992. ili otprilike tog datuma ♦ opština Prijedor

Logori

39. Vlasti bosanskih Srba oformile su vojne i civilne logore i zatočeničke objekte u opštinama. Nakon napada na opštine, snage bosanskih Srba sakupljale su na hiljade bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata koji su bili izvan borbenog ustroja, i prisiljavale ih da pješake do sabirališta gdje su ih okupljali za prebacivanje u logore i zatočeničke objekte. Tokom tih marševa, muškarce bosanske Muslimane i bosanske Hrvate su izdvajali iz kolona i pogublivali ih. Uslovi u tim logorima i zatočeničkim objektima bili su često brutalni i nehumani.

40. Logori i zatočenički objekti, u kojima je radio i kojima je upravljao vojni i policijski kadar, pod rukovodstvom kriznih štabova i VRS-a, uključuju sljedeće:

u opštini Banja Luka: zgradu CSB-a, Mali logor, Manjaču i zatvor VIZ Tunjice
u opštini Bosanska Dubica: zgradu SUP-a
vojni zatočenički objekat u Staroj Gradiški u Hrvatskoj: vojni zatvor Stara Gradiška u opštini Bosanska Krupa: osnovnu školu u Jasenici i osnovnu školu
♦ Petar Kočić ♦

u opštini Bosanski Novi: policijsku stanicu u Bosanskoj Kostajnici, vatrogasnu stanicu u Bosanskom Novom i fudbalski stadion u Mlakovama
u opštini Bosanski Petrovac: Kozila u opštini Ključ: zgradu SUP-a i osnovnu

školu ◆ Nikola Mačkić ◆

u opštini Kotor Varoš: školu u Grabovici, policijsku stanicu u Kotor Varošu, osnovnu školu, zatvor i pilanu u Kotor Varošu

u opštini Prijedor: kasarnu u Prijedoru, Keraterm, Miska Glava, Omarska, zgradu SUP-a i Trnopolje

u opštini Prnjavor: Ribnjak, fabriku obuće ◆ Sloga ◆ i Stari mlin u opštini Bihać-Ripač: Traktorski servis u Ripču

u opštini Sanski Most: fabriku cementa Betonirka, školu ◆ Hasan Kikić ◆ i

fabriku ◆ Krings ◆

u opštini Teslić: Pribinić i zgradu TO-a, zgradu SUP-a

41. Ubistva bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata izvan borbenog ustroja od strane snaga bosanskih Srba u logorima i zatočeničkim objektima, ili nakon njihovog odvođenja odatle, uključuju:

ubistvo više muškaraca u prostorijama Službe javne bezbjednosti i zgradi Teritorijalne odbrane u Tesliću te u zatvoru u Pribiniću tokom mjeseca juna 1992. godine ◆ opština Teslić

ubistvo više muškaraca ispred logora Manjača nakon što su prevezeni iz osnovne škole ◆ Hasan Kikić ◆ u Sanskom Mostu na dan 3. juna 1992. ili otprilike tog datuma ◆ opština Banja Luka

ubistvo više muškaraca u toku prevoza iz zatočeničkog objekta Betonirka na Manjaču na dan 7. jula 1992. ili otprilike tog datuma ◆ opština Sanski Most/Banja Luka

ubistvo više muškaraca u Biljanima na dan 10. jula 1992. ili otprilike tog datuma ◆ opština Ključ

ubistvo više muškaraca u prostoriji broj 3 u logoru Keraterm na dan 24. jula 1992. ili otprilike tog datuma ◆ opština Prijedor

ubistvo više muškaraca u osnovnoj školi ◆ Petar Kočić ◆ u Bosanskoj Krupi u periodu od jula do augusta 1992. godine ◆ opština Bosanska Krupa

ubistvo više muškaraca odvedenih iz Keraterma i Omarske na dan 5. augusta 1992. ili otprilike tog datuma na mjestu zvanom Hrastova glavica ◆ opština Sanski Most

ubistvo više muškaraca ispred logora Manjača nakon prevoza iz Omarske na dan 6. augusta 1992. ili otprilike tog datuma ◆ opština Banja Luka

pogubljenje velikog broja muškaraca iz logora Trnopolje na planini Vlašić, u predjelu Korićanskih stijena na dan 21. augusta 1992. ili otprilike tog datuma ◆ opština Skender Vakuf

ubistvo više ljudi u logoru Omarska u periodu između 28. maja i 6. augusta 1992.

◆ opština Prijedor

ubistvo više muškaraca u logoru Trnopolje u periodu između 28. maja i oktobra 1992. ◆ opština Prijedor

ubistvo više muškaraca na Manjači u periodu između 1. juna i 18. decembra 1992.

◆ opština Banja Luka

Nanošenje teške tjelesne ili duševne povrede

42. U logorima i zatočeničkim objektima, snage bosanskih Srba i drugi kojima je omogućen pristup u logore, podvrgavali su zatočenike, bosanske Muslimane i bosanske Hrvate iz navedenih opština, a koji su bili izvan borbenog ustroja, fizičkom i psihičkom nasilju koje je uključivalo mučenje, premlaćivanje oružjem, seksualno zlostavljanje i prisustvovanje nehumanim djelima, uključujući ubistva, nanoseći im time tešku tjelesnu ili duševnu povredu. Posljedica tih nehumanih djela jeste ta da je, u periodu od 1. aprila do 31. decembra 1992. godine, veliki broj bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata izgubio život u tim zatočeničkim objektima.

Nanošenje teške tjelesne ili duševne povrede brojnim bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima vršeno je tokom cijelog perioda na koji se odnosi optužnica u svakoj od opština navedenih u paragrafu 4. Takvo nanošenje teških povreda bilo je široko rasprostranjeno i često je ponavljano. Za svaku pojedinu opštinu slijedi sažeti obrazac po kojem se to dešavalo.

Banja Luka

Od 4. aprila 1992. do 31. decembra 1992. brojni bosanski Muslimani i bosanski Hrvati koji su bili izvan borbenog ustroja zatočavani su od strane pripadnika redovnog i neredovnog sastava policije. Oni koji su bili zatočeni prvo su odvođeni u zgradu CSB-a i ispitivani. Premlaćivanje je vršeno tokom, prije i poslije ispitivanja. Zatočenici su iz CSB-a premješteni u trajnije zatočeničke objekte Mali logor, VIZ Tunjice i Manjača.

Brojni zatočenici u sva tri objekta bilio su podvrgavani redovnom premlaćivanju šakama, nogama, pendrecima, kundacima pušaka i električnim kablovima. U nekim slučajevima premlaćivanje je bilo tako žestoko da je za posljedicu imalo tešku povredu i smrt. U Malom logoru zatočenici su primoravani da jedan s drugim seksualno opšte. U sva tri objekta zatočenici su prisustvovali premlaćivanju drugih i vidjeli su posljedice tog premlaćivanja.

U Manjaču su dovođeni zatočenici iz raznih opština. To je bio jedan od najvećih zatočeničkih objekata na području ARK-a. Zatočenici su premlaćivani na cijelom prostoru logora, uključujući prostor ispred priručne ambulante, staja i drugih zgrada. Zatočenici su podvrgavani postupcima seksualnog ponižavanja. Podvrgavani su prisilnom radu.

Bihać - Ripač

Od 9. juna 1992. selo Ripač je bilo potpuno blokirano i postalo je *de facto* zatočenički centar za stanovnike bosanske Muslimane. Hangar (*Traktorski servis*) je korišten kao zatočenički centar za stanovnike sela i bosanske Muslimane sa drugih područja. Neki zatočenički su bili vezani, premlaćivanje je vršeno napolju i prilikom ispitivanja, pri čemu su zatočenički optuživani da su pripadnici "Zelenih beretki". Zatočenički su podvrgavani prisilnom radu. Svi zatočenički su bili izvan borbenog ustroja.

Bosanska Dubica

Od 1. aprila 1992. do 30. septembra 1992. vlasti bosanskih Srba (policijske snage i vojska) zatočile su veliki broj bosanskih Muslimana koji su bili izvan borbenog ustroja. Odvodili su ih u zgradu policije (SUP). Pripadnici policije, vojne policije i SDS-a su ih tukli šakama, nogama, pendrecima, električnim kablovima i kundacima pušaka. Ta premlaćivanja su vršena proizvoljno, a i za vrijeme ispitivanja, cilj kojeg je bio da se zatočenički navedu na priznanje o učešću u aktivnostima SDA, koja je bila legitimna politička stranka. Neki zatočenički su usljed batina izgubili svijest i/ili pretrpjeli teške povrede. Ostali zatočenički su prisustvovali premlaćivanjima.

Bosanska Gradiška

Poslije 15. jula 1992. neki bosanski Muslimani koji su bili izvan borbenog ustroja zatočeni su od strane pripadnika policije, rezervnog sastava policije i vojne policije u školu u Bistrici i u policijsku stanicu u Bosanskoj Gradiški.

U Bistrici i u policijskoj stanici u Bosanskoj Gradiški zatočenički su ispitivani, premlaćivani i mučeni.

Bosanska Krupa

Od 21. aprila 1992. do 1. septembra 1992. pripadnici redovnog sastava i neregularnih policijskih i vojnih jedinica zatočenički su veliki broj bosanskih Muslimana koji su bili izvan borbenog ustroja. Odveli su ih u zatočeničke objekte u osnovnoj školi u Jesenici, osnovnoj školi "Petar Kočić" i u Kamenici (koja se nalazi u opštini Titov Drvar). U svakom od tih logora premlaćivanje je vršeno svaki dan, kako za vrijeme ispitivanja, tako i prije i poslije toga.

U Jesenici su pripadnici paravojne jedinice "Suha rebra" ušli u objekat, tukli zatočeničke, ponekad im vezujući ruke lisicama, te im nanosili ubodne povrede. Drugom prilikom je jedna grupa "Šešeljevaca" ušla u objekat i zatočenicima nanosila povrede kundacima i cijevima pušaka.

U školi "Petar Kočić" zatočenički su podvrgavani elektrošokovima, upućivani su na prisilni rad na liniji fronta, tokom kojeg je, najmanje jedanput, zatočenički ustrijeljen u nogu. Neki zatočenički su morali da jedu, piju i spavaju dok su im ruke vezane lisicama na leđima.

U Kamenici su zatočeni podvrgavani prisilnom radu, a neki od njih su bili izlagani i ritualnom ponižavanju.

Bosanski Petrovac

Od juna do avgusta 1992. bosanski Muslimani koji su bili izvan borbenog ustroja bili su zatočeni u policijskoj stanici u Bosanskom Petrovcu, a policija i vojska su ih držali u zatočenju u stanici za slaganje balvana u Kozilima. Određeni broj zatočenika iz stanice za slaganje balvana u Kozilima kasnije je odveden u zatočenički objekat u školi u Kamenici.

U policijskoj stanici u Bosanskom Petrovcu zatočeni su se nalazili u pretrpanim uslovima, prijeto im se pogubljenjem i bili su premlaćivani.

U stanici za slaganje balvana u Kozilima zatočeni su redovno premlaćivani policijskim pendrecima, udarani nogama i mučeni, te prisiljavani na ponižavajuće postupke.

U Kamenici su zatočeni premlaćivani i podvrgavani prisilnom radu.

Donji Vakuf

Od juna do septembra 1992. vojnici, pripadnici vojne policije i policajci su zatočili veliki broj bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata koji su bili izvan borbenog ustroja. One koje su zatočili odveli su u zatočenički logor u "Vrbas Promet", zatočenički objekat poznat pod nazivom "Kuća", zgradu SUP-a u Donjem Vakufu i skladište Teritorijalne odbrane u Donjem Vakufu.

U "Vrbas Prometu" zatočenike su tukli policijskim pendrecima, batinama i šakama i podvrgavali su ih drugim nehumanim djelima. Neki zatočeni su i preminuli usljed premlaćivanja.

U "Kući" su zatočenike tukli šakama, cjepanicama, kundacima pušaka i policijskim pendrecima, te su ih podvrgavali drugim nehumanim djelima.

U zgradi SUP-a zatočenike su tukli policijskim pendrecima, električnim kablovima, toljagama, lancima, čeličnim šipkama i nogama.

U skladištu Teritorijalne odbrane u Donjem Vakufu zatočenike su tukli električnim kablovima, palicama, kundacima pušaka, šakama i nogama. Prisiljavali su zatočenike da tuku jedan drugoga. Jedan zatočenik je podlegao povredama nanesenim premlaćivanjem.

U sva tri objekta zatočeni su bili prisutni kad su drugi zatočeni premlaćivani i kad su umirali.

Bosanski Novi

Od maja 1992. do avgusta 1992. policajci i vojna lica su zatočili veliki broj bosanskih Muslimana koji su bili izvan borbenog ustroja. One koje su zatočili odveli su u policijsku stanicu u Bosanskoj Kostajnici, vatrogasni dom u Bosanskom Novom i fudbalski stadion u Mlavkama.

U policijskoj stanici u Bosanskoj Kostajnici viđeniji i obrazovaniji bosanski Muslimani su odvođeni i premlaćivani metalnim i drvenim batinama. U tijela zatočenika zabadali su odvijač. Jednog zatočenika su tukli dok nije izgubio svijest.

U vatrogasnom domu u Bosanskom Novom zatočenike su za vrijeme ispitivanja tukli svakakvim predmetima, uključujući palice za bejzbol i plastične palice. Dovodili su pijane Srbe da premlaćuju zatočenike.

Na fudbalskom stadionu u Mlavkama zatočenike su nasumično tukli kad bi išli na obroke. Jedan zatočenik je oslijepio od batina. Zatočenike su prisiljavali na nehuman fizički rad dok ne bi pali od iznemoglosti i naređivali su im da rade ponižavajuće radnje.

Ključ

Od maja do septembra 1992. određeni broj bosanskih Muslimana iz Ključa i okolnih sela koji su bili izvan borbenog ustroja uhapšen je i odveden u zatočeničke objekte pripremljene u SUP-u i školi "Nikola Maćkić". Za vrijeme premještanja u te objekte vršeno je nasumično premlaćivanje. U oba objekta zatočenici su podvrgavani redovnom premlaćivanju, uključujući udaranje šakama, nogama, te predmetima kao što su pendreci, komadi drveta i električni kablovi. U nekim slučajevima premlaćivanje je trajalo dugo i bilo je tako žestoko da je rezultiralo teškim povredama. Takva premlaćivanja dešavala su se za vrijeme ispitivanja, kao i prije i poslije toga. Zatočenici su bili prisutni kad su drugi zatočenici premlaćivani i kad su umirali.

Kotor Varoš

Od juna do novembra 1992. stotine bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata koji su bili izvan borbenog ustroja zatočene su od strane vojnika, policajaca i srpskih specijalnih snaga u školi u Grabovici, policijskoj stanici u Kotor Varošu, osnovnoj školi u Kotor Varošu, zatvoru u Kotor Varošu i pilani u Kotor Varošu.

U školi u Grabovici zatočenike je na dolasku i odlasku zlostavljalo mjesno stanovništvo, s tim da je to zlostavljanje uključivalo ponižavanje i premlaćivanje.

U policijskoj stanici u Kotor Varošu zatočenike su tukli pendrecima, kundacima pušaka i nogama od stolica. Premlaćivanje je u nekim slučajevima bilo izuzetno žestoko i dugotrajno. Zatočenici muškog i ženskog pola su prisiljavani da

međusobno seksualno opšte. Tokom ispitivanja zatočenici su mučeni i zlostavljani.

U osnovnoj školi u Kotor Varošu zatočenike su tukli i prisiljavali da međusobno seksualno opšte. Neki su zatočenici podlegli batinama.

U zatvoru u Kotor Varoši zatočenici su premlaćivani i ranjavani, često veoma ozbiljno, i to drvenim palicama, puškama, pendrecima, nogama od stolica, električnim kablovima, gumiranim oprugama sa drškom i noževima. Neki zatočenici su nasmrtno premlaćeni ili su nakon premlaćivanja pogubljeni.

U pilani u Kotor Varoši zatočenici su uglavnom bili muškarci nesposobni za vojnu službu, žene i djeca. Žene su sistematski silovane, a jedan mentalno retardirani čovjek je pretučen.

Prijedor

Od maja 1992. do septembra 1992. hiljade bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata koji su bili izvan borbenog ustroja zatočene su od strane policije i vojnih snaga (kako redovnih, tako i neredovnih) u logoru Omarska, logoru Keraterm, logoru Trnopolje, Društvenom domu Miska Glava, fudbalskom stadionu u Ljubiji, SUP-u u Prijedoru i kasarni JNA u Prijedoru.

U logoru Omarska zatočenici su premlaćeni prilikom dolaska u logor, te premlaćivani i mučeni rutinski, a i tokom ispitivanja, uz upotrebu električnih kablova, kundaka pušaka, policijskih pendreka i drvenih toljaga. Premlaćivanje je vršeno danju i noću. Zatočenici su ponižavani i mučeni. Viđeniji i obrazovani bosanski Muslimani su podvrgavani najtežem premlaćivanju i ponižavanju. U nekim slučajevima premlaćivanje je bilo tako žestoko da je za posljedicu imalo teške povrede, trajno unakaženje i smrt. Premlaćivanje i ponižavanje je često vršeno pred drugim zatočenicima. Zatočenice su silovane i seksualno zlostavljane.

U logoru Keraterm zatočenici su premlaćivani prilikom dolaska u logor i za vrijeme ispitivanja, te dok su čekali da dobiju hranu. Premlaćivanje je vršeno drvenim toljagama, palicama za bejzbol, električnim kablovima, policijskim pendrecima i kundacima pušaka. Premlaćivanje je vršeno danju i noću. Zatočenici su ponižavani i mučeni. Pojedini zatočenici su izdvajani da bi se s njima posebno oštro postupalo. U nekim slučajevima premlaćivanje je bilo tako žestoko da je za posljedicu imalo teške povrede, trajno unakaženje i smrt. Premlaćivanje i ponižavanje je često vršeno pred drugim zatočenicima. Zatočenice su silovane.

U logoru Trnopolje zatočenici su uglavnom bili žene, djeca i starci. Međutim, tu su zatočavani i mlađi muškarci. Zatočeni muškarci su ispitivani i premlaćivani. Zatočenici su premlaćivani u prisustvu drugih zatočenika. Zatočenice su silovane.

U zatočeničkim logorima Omarska, Keraterm i Trnopolje pristup je omogućen i ljudima koji nisu spadali u osoblje. Ti ljudi koji nisu spadali u osoblje takođe su premlaćivali i ponižavali zatočenike.

U Društvenom domu Miska Glava i na fudbalskom stadionu u Ljubiji preko stotinu muškaraca bosanskih Muslimana je premlaćivano sjekirama, noževima, policijskim pendrecima i kundacima pušaka. Mnogi su zatočenici umrli usljed premlaćivanja i preživjeli zatočenici su prisiljeni da natovare njihova tijela na prevozno sredstvo.

U SUP-u u Prijedoru i kasarni JNA ispitivani su, premlaćivani i mučeni uglavnom viđeniji bosanski Muslimani i bosanski Hrvati.

Prnjavor

Od aprila 1992. nadalje, određeni broj bosanskih Muslimana koji su bili izvan borbenog ustroja zatočen je od strane vojnika, pripadnika vojne policije i rezervnog sastava policije u policijsku stanicu u Prnjavoru, u Dom kulture, fabriku obuće "Sloga", mlin u Vijaci i logor na Ribnjaku.

U policijskoj stanici u Prnjavoru zatočenike su tukli šakama, čizmama i pendrecima i ispitivali ih o posjedovanju oružja.

U fabrici obuće "Sloga" zatočenici su na druge načine premlaćivani i ponižavani od strane srpskih vojnika i civila kojima je omogućen pristup u fabriku.

U logoru na Ribnjaku zatočenici su upućivani na prisilni rad i premlaćivani su dok su bili na prisilnom radu.

U mlinu u Vijaci zatočenici su ispitivani o posjedovanju oružja i premlaćivani.

Sanski Most

Od 10. maja do 1. oktobra 1992. i redovne i neredovne policijske snage zatočile su veliki broj bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata koji su bili izvan borbenog ustroja. Neki od zatočenih su prvo odvedeni u zgradu SUP-a u Sanskom Mostu i ispitivani. Premlaćivanje je vršeno kako za vrijeme ispitivanja, tako i prije i poslije toga. Zatočenici su iz SUP-a premješteni u trajnije zatočeničke objekte u garaži fabrike "Betonirka", fabrici "Kring", sportskoj dvorani u Sanskom Mostu, policijskoj stanici u Lušci Palanki, podrumu kuće Sime Miljusa u Lušci Palanki, sportskoj dvorani škole "Hasan Kikić" i vojnom objektu u Magaricama.

U svih tih sedam objekata brojni zatočenici su bili podvrgnuti redovnom premlaćivanju pri čemu su im udarci nanošeni šakama, nogama, pendrecima, kundacima pušaka, nogama od stolica, palicama, cijevima pušaka i drugim tupim

predmetima. U nekim slučajevima premlaćivanje je bilo tako žestoko da je dovelo do teških povreda, trajnog unakaženja i smrti.

U garaži fabrike "Betonirka" brojni zatočnici su prisilno smješteni u ćelije dimenzija 3 x 5 metara bez ventilacije, zahoda, kreveta i tekuće vode, uz nedovoljno prostora za spavanje. Zatočnici su prisiljavani da jedu pokvarenu hranu koja je uzrokovala jake stomačne bolove i dehidraciju. Zatočnici su prisiljavani da se postroje i žestoko udaraju druge zatočnike. Neki zatočnici su natjerani da zauzmu položaj za molitvu, a zatim su ih žestoko batinali drvenim nogama od stolica.

U periodu od 6. juna do 16. juna 1992. stotine zatočenika iz Sanskog Mosta odvezene su kamionima u logor Manjača u Banjoj Luci. Zatočnici su po izuzetno toplom vremenu smješteni u pretrpane kamione prekrivene skoro hermetički zatvorenim ceradama, usljed čega je nekoliko zatočenika preminulo, a ostali su bili krajnje iznureni usljed vrućine i dehidrirani.

Šipovo

U novembru 1992. policajci su zatočili određeni broj bosanskih Muslimana koji su bili izvan borbenog ustroja. Zatočnike su odveli u zgradu SUP-a u Šipovu. Tamo su ih tukli šakama, nogama i batinama, a dok su im ruke bile vezane liscama, prisustvovali su premlaćivanju drugih zatočenika.

Teslić

Od juna do oktobra 1992. vojna policija, pripadnici rezervnog sastava policije i paravojne snage su zatočili veliki broj bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata koji su bili izvan borbenog ustroja. Zatočnici su odvedeni u zatočenički logor u Pribinić, zgradu SUP-a u Tesliću i skladište Teritorijalne odbrane u Tesliću.

U Pribiniću su zatočnike tukli policijskim pendrecima, gumenim palicama, lancima i drvenim predmetima. Nekoliko ljudi je preminulo usljed batina.

U zgradi SUP-a u Tesliću zatočnike su tukli gumenim i drvenim palicama, kundacima pušaka, te šakama i nogama.

U skladištu Teritorijalne odbrane u Tesliću zatočnike su tukli električnim kablovima, palicama za bejzbol, komadima drveta, mesarskom sjekirom, šakama i palicama i podvrgavali su ih drugim nehumanim djelima. Neki zatočnici su podlijegali usljed tog batinanja.

U sva tri objekta zatočnici su bili prisutni dok su drugi zatočnici bili premlaćivani i dok su umirali.

Uslovi sračunati da dovedu do fizičkog uništenja

43. Surovi i nehumani uslovi u logorima i zatočeničkim objektima uključivali su neadekvatnu ishranu (često jedva dovoljnu samo za puko preživljavanje), zagađenu vodu, nedovoljnu ili nepostojeću ljekarsku njegu, nezadovoljavajuće higijenske uslove i nedostatak prostora.

44. U periodu između približno 1. aprila 1992. i 31. decembra 1992. godine, **Radoslav BRĐANIN** i **Momir TALIĆ** znali su ili je bilo razloga da znaju da se snage bosanskih Srba pod njihovom kontrolom spremaju počinuti takva djela ili da su to već učinile, a oni nisu preduzeli nužne i razumne mjere da takva djela spriječe ili da kazne njihove počinioce.

Svojim učešćem u tim radnjama ili propustima **Radoslav BRĐANIN** i **Momir TALIĆ** počinili su sljedeća djela:

Tačka 1: GENOCID, kažnjiv po članu 4(3)(a), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda;

I/ILI

Tačka 2: SAUČESNIŠTVO U GENOCIDU, kažnjivo po članu 4(3)(e), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda.

TAČKA 3 (Progoni)

45. Povezujući paragrafe 16-43 u dosadašnjem tekstu i paragrafe 58-59 u tekstu koji slijedi sa tačkom 3 optužnice, tužilac ih ponovo navodi i uvrštava u sadržaj ove tačke.

46. U periodu od približno 1. aprila 1992. do 31. decembra 1992. godine, **Radoslav BRĐANIN** i **Momir TALIĆ**, djelujući individualno ili u saradnji međusobno i sa drugima u rukovodstvu bosanskih Srba, planirali su, podsticali, naređivali, počinili ili pomagali i podržavali, na drugi način, planiranje, pripremu i izvršenje progona na političkoj, rasnoj i vjerskoj osnovi muslimanskog i hrvatskog stanovništva Bosne u opštinama navedenim u paragrafu 4 koje su činile dio ARK-a.

47. Gore navedeno planiranje, priprema ili izvršenje progona uključivalo je:

(1) Ubijanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata od strane snaga bosanskih Srba (uključujući jedinice 5. korpusa/1. krajiškog korpusa) u selima i nesrpskim područjima, u zatočeničkim logorima i drugim zatočeničkim objektima;

(2) Mučenje, fizičko nasilje, silovanje i seksualno zlostavljanje, konstantno ponižavanje i degradiranje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata; i

(3) (a) Razaranje, hotimično nanošenje štete i pljačkanje stambenih i privrednih objekata u dijelovima gradova, selima i drugim područjima naseljenim pretežno bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima, uključujući:

- grad Banju Luku
 - grad Ripač Orašac
 - grad Bosansku Dubicu
 - grad Bosansku Gradišku
 - Liskovac
 - Orahovo
 - grad Bosansku Krupu Arapušu
 - grad Bosanski Novi
 - Blagaj Japru
 - Blagaj Rijeku
 - Donje i Gornje Agiće
 - Suhaču
 - grad Bosanski Petrovac
 - Bišćane
 - grad Čelinac Basiće
 - grad Donji Vakuf Prusac
 - grad Ključ
 - Pudin Han
 - Velagiće
 - Biljane
 - Prhovo
 - Krasulje
 - Crljene
 - Sanicu
 - Ramiće
 - Humiće
 - druge zaseoke i područja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata koji se nalaze uz ova sela
-
- grad Kotor Varoš
 - Kotorište
 - Kotor
 - Čepak
 - Vrbanjce
 - Večiće
 - Hrvaćane
 - Hanifiće
 - Dabovce
 - Plitsku Šipure
 - druge zaseoke i područja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata koji se nalaze uz ova sela

- grad Prijedor
- Briševo
- Kamičane
- Čarakovo
- Kozarac
- Kozarušu
- Bišćane
- Hambarine
- Rakovčane
- Rizvanoviće
- Donju i Gornju Ravsku
- Kevljane
- druge zaseoke i područja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata koji se nalaze uz ova sela

- grad Prnjavor
- Lišnju

- grad Sanski Most
- Lukavice
- Vrhpolje
- Hrustovo
- Begiče
- Trnovu
- Sasinu
- druge zaseoke i područja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata koji se nalaze uz ova sela

- grad Šipovo
- Bešnjevo

- grad Teslić
- Stenjak
- Bariće
- Gornju i Donju Komušinu
- Stenjak
- Rajševu
- Kamenicu
- druge zaseoke i područja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata koji se nalaze uz ova sela

(b) Razaranje ili hotimično nanošenje štete vjerskim i kulturnim objektima bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, uključujući:

opština Banja Luka

grad Banja Luka

katedrala sv. Bonaventure

džamija Ferhadija

džamija Arnaudija

Sefer-Begova džamija

Budžak

područna rimokatolička crkva

pastoralni centar

Derviši

rimokatolička kapelica

Durbica Brdo

područna rimokatolička crkva

Kuljani

područna rimokatolička crkva

Petričevac

rimokatolička franjevačka crkva/

samostan

Rekavice

rimokatolička kapelica

opština Bihać-Ripač

grad Ripač

džamija

zaselak Ćukovi

džamija

Kulen Vakuf

Sultan-Ahmedova džamija

zaselak Orašac

džamija

Bosanska Dubica

grad Bosanska Dubica

Gradska džamija

Čaršijska džamija

Puhalska džamija

rimokatolička crkva

Bosanska Gradiška

grad Bosanska Gradiška	džamija
Bukvik	rimokatolička kapelica
Čatrnja	područna rimokatolička crkva
Mačkovac	područna rimokatolička crkva
Orahova	džamija
Rovine	džamija
Nova Topola	rimokatolička župna crkva/samostan

Bosanska Krupa

grad Bosanska Krupa	džamija rimokatolička crkva
Arapuša	džamija
Otoka	džamija

Bosanski Novi

grad Bosanski Novi	Gradska džamija rimokatolička crkva
Donji Agići	džamija
Gornji Agići	džamija
Bosanska Kostajnica	džamija rimokatolička crkva
Blagaj Japra	džamija
Blagaj Rijeka	džamija
Brđani	džamija

Hozići	džamija
Preskosanje	nova džamija
Suhača	stara džamija
	nova džamija
Urije	džamija
Vidorije	džamija

Bosanski Petrovac

Donji Bišćani	džamija
Gornji Bišćani	džamija
Srednji Bišćani	džamija
Bjelaj	džamija
Rašinovac	džamija

Čelinac

grad Čelinac	dvije džamije župna rimokatolička crkva
Basići	džamija
Prešnace	rimokatolička crkva
Stara Dubrava	rimokatolička crkva

Donji Vakuf

grad Donji Vakuf	tri džamije, među kojima i Bašdžamija
Balhodžići	džamija
Ćehajići	džamija

Dobro Brdo	džamija
Jemanlići	džamija
Korjenici	džamija
Prusac	tri džamije
Šeherdžik	džamija
Sokolina	džamija
Staro Selo	džamija
Suhodol	džamija
Torlakovac	džamija

Ključ

grad Ključ	džamija
	rimokatolička crkva
Biljani	džamija
Donji Budelj	džamija
Humići	džamija
Husići	džamija
Kamičak	džamija
Krasulje	džamija
Ramići	džamija
Sanica	džamija

Kotor Varoš

grad Kotor Varoš	džamija
------------------	---------

	rimokatolička crkva
Bilice	područna rimokatolička crkva
Garići	džemat
Hanifići	harem džamije
Hrvaćani	džamija
Jakotina	rimokatolička crkva
Kotor	džamija
Orahova	područna rimokatolička crkva
Ravne	džemat
Rujevica	područna rimokatolička crkva
Šiprage	džemat
Sokoline	župna rimokatolička crkva
Većići	džamija
Vrbanjci	džamija nova župna rimokatolička crkva
Prijedor	
grad Prijedor	rimokatolička crkva
	džamija u Starom gradu
Alići	džamija
Bišćani	džamija
Brđani	džamija
Briševo	rimokatolička kapelica
Čarakovo	džamija

Hambarine	džamija
Hrustići	džamija
Jakupovića	džamija
Kalate	džamija
Kamičani	džamija
Kevljani	nova džamija
Kozarac	Mutnička džamija
	Dera Kozaračka džamija
	područna rimokatolička crkva
Kozaruša	džamija
Ljubija	župna rimokatolička crkva
Mahmuljini	džamija
Mujkanovići	džamija
Gornja Puharska	džamija
Donja Ravska	župna crkva
Rizvanovići	džamija
Softići	džamija
Srednji Jakupovići	džamija
Stara Rijeka	rimokatolička crkva
	rimokatolički župni dvor
Tomašica	područna rimokatolička crkva
opština Prnjavor	
grad Prnjavor	džamija

	rimokatolička crkva
Galjipovci	džamija
Konjuhovci	džamija
Kulaši	rimokatolička crkva
Lišnja	džamija
Mačino Brdo	rimokatolička kapelica
Purači	džamija
Ralutinac	župna rimokatolička crkva
Štivor	rimokatolička crkva

opština Sanski Most

grad Sanski Most	rimokatolička crkva
Capalj	džamija
Čirkići	džamija
Hrustovo	džamija
Kamengrad	džamija
Kljevci	rimokatolička crkva
Lukavice	džamija
Sasina	rimokatolička crkva
	vjerski centar
Tomina	džamija

opština Šipovo

Staro Šipovo	džamija
--------------	---------

Bešnjevo	džamija
Pljeva	džamija
Vražić	džamija

opština Teslić

grad Teslić	rimokatolička crkva
Gornji Teslić	džamija
Barići	džamija
Hrankovići	džamija
Kamenica	džamija
Marica	džamija
Pribinić	džamija
Ruževići	džamija
Stenjak	džamija
Trnovača	džamija

Tokom i nakon napada na te opštine, snage bosanskih Srba sistematski su uništavale ili nanosile štetu gradovima, selima, naseljima i imovini bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, uključujući njihove domove, radnje i gore navedena muslimanska i rimokatolička sveta mjesta. Zgrade su granatirane, paljene ili minirane. Stambeni i poslovni objekti su opljačkani prije nego što će biti uništeni ili oštećeni. One zgrade, međutim, koje su povezane sa srpskom pravoslavnom vjerom ostale su neoštećene.

(4) Deportaciju ili prisilno preseljenje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata iz područja u opštinama ARK-a navedenim u paragrafu 4 u područja pod kontrolom legitimne vlade Bosne i Hercegovine (Travnik) i u Hrvatsku (Karlovac). Početkom aprila 1992. počelo je organizovano prisilno premještanje bosanskomuslimanskog i bosanskohrvatskog stanovništva tih opština. Prisilno premještanje i deportacije organizovale su policijske snage bosanskih Srba i drugi opštinski organi bosanskih Srba po uputstvima kriznih štabova. U mnogim slučajevima, od ne-Srba se tražilo da potpišu dokumente u kojima je stajalo da svu svoju imovinu prepuštaju republici bosanskih Srba, kako bi im vlasti bosanskih Srba dozvolile odlazak ili ih pustile iz zatočeničkih objekata.

(5) Uskraćivanje temeljnih prava bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima, uključujući i pravo na zaposlenje, slobodu kretanja, pravo na propisni sudski postupak i odgovarajuću ljekarsku njegu.

48. U periodu od približno 1. aprila 1992. do 31. decembra 1992. godine, **Radoslav BRĐANIN** i **Momir TALIĆ** znali su ili je bilo razloga da znaju da se snage bosanskih Srba pod njihovom kontrolom spremaju počinuti takva djela ili da su to već učinile, a oni nisu preduzeli nužne i razumne mjere da takva djela spriječe ili da kazne njihove počinioce.

Svojim učešćem u ovim radnjama ili propustima **Radoslav BRĐANIN** i **Momir TALIĆ** počinili su sljedeća djela:

Tačka 3: progoni, **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, kažnjiv po članu 5(h), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda.

TAČKE 4 i 5 **(Istrebljenje; Hotimično lišavanje života)**

49. Povezujući paragrafe 16-43 sa tačkama 4 i 5 optužnice, tužilac ih ponovo navodi i uvrštava u sadržaj ovih tačaka.

50. U periodu od približno 1. aprila 1992. do 31. decembra 1992. godine, **Radoslav BRĐANIN** i **Momir TALIĆ**, djelujući individualno i u saradnji međusobno i s drugima u rukovodstvu bosanskih Srba, planirali su, podsticali, naređivali, počinili ili pomagali i podržavali, na drugi način, planiranje, pripremu i izvršenje kampanje čiji je cilj bio istrebljenje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, stanovnika opština navedenih u paragrafu 4 kao dio ARK-a.

51. U okviru gore navedene kampanje, snage bosanskih Srba lišile su života znatan broj bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata u selima i nesrpskim područjima, u logorima i drugim zatočeničkim objektima i tokom deportacija ili prisilnih premještanja.

52. U periodu od približno 1. aprila 1992. do 31. decembra 1992. godine, **Radoslav BRĐANIN** i **Momir TALIĆ** su znali, ili je bilo razloga da znaju, da se snage bosanskih Srba pod njihovom kontrolom spremaju počinuti takva djela ili da su to već učinile, a oni nisu preduzeli nužne i razumne mjere da takva djela spriječe ili da kazne njihove počinioce.

Svojim učešćem u ovim radnjama ili propustima **Radoslav BRĐANIN** i **Momir TALIĆ** počinili su sljedeća djela:

Tačka 4: istrebljenje, **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, kažnjiv po članu 5(b), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda.

Tačka 5: hotimično lišavanje života, **TEŠKA POVREDA** Ženevskih konvencija iz 1949. godine, kažnjiva po članu 2(a), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda.

TAČKE 6 i 7 (Mučenje)

53. Povezujući paragrafe 16-34 i 42 i 43 sa tačkama 6 i 7 optužnice, tužilac ih ponovo navodi i uvrštava u sadržaj ovih tačaka.

54. U periodu od približno 1. aprila 1992. do 31. decembra 1992. godine, **Radoslav BRĐANIN** i **Momir TALIĆ**, djelujući individualno ili u saradnji međusobno i s drugima u rukovodstvu bosanskih Srba planirali su, podsticali, naređivali, počinili ili pomagali i podržavali, na drugi način, planiranje, pripremu ili izvršenje kampanje terora čiji je cilj bio protjerivanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, stanovnika opština navedenih u paragrafu 4 kao dio ARK-a.

55. Izvršenje gore navedene kampanje uključivalo je namjerno nanošenje teškog bola ili patnji bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima koji su bili izvan borbenog ustroja nečovječnim postupanjem koje je uključivalo seksualno zlostavljanje, silovanje, brutalno premlaćivanje i druge oblike teškog maltretiranja u logorima, policijskim stanicama, kasarnama i privatnim domovima i drugim lokacijama, kao i tokom premještanja lica i deportacija. Stražari i druga lica u logoru, uključujući i pripadnike snaga bosanskih Srba, koristili su najrazličitija oružja prilikom tih premlaćivanja. Mnogi bosanski Muslimani i bosanski Hrvati bili su prisiljeni da prisustvuju pogubljenjima i brutalnim nasrtajima na druge zatočnike.

Namjerno nanošenje teškog bola ili patnji bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima vršeno je tokom perioda na koji se odnosi optužnica u svakoj od opština navedenih u sažetku koji slijedi.

- **Bosanska Krupa**
 - U periodu poslije 21. aprila 1992. u Bosanskoj Krupi vojnici, pripadnici paravojnih jedinica i redovnog sastava policije i neregularnih policijskih jedinica premlaćivali su bosanske Muslimane koji su bili izvan borbenog ustroja i na razne načine s njima nečovječno postupali.
- **Bosanski Novi**
 - U junu 1992., nakon napada na Blagaj Japru i Blagaj Rijeku, bosanski Muslimani koji su bili izvan borbenog ustroja pod prisilom su ukrcani u pretrpane željezničke vagone bez ikakvih uslova za održavanje higijene, bez vode ili hrane, te su u takvim uslovima držani dva dana.
- **Bosanski Petrovac**
 - Od juna 1992. bosanske Muslimane koji su bili izvan borbenog ustroja terorizovali su i nasumično tukli njihove komšije Srbi, te policija i vojnici.

- **Donji Vakuf**
 - Tokom juna 1992. bosanski Muslimani koji su bili izvan borbenog ustroja premješteni su iz skladišta Teritorijalne odbrane u "Vrbaspromet". Jedan zatočenik je tom prilikom premlaćen.
- **Kotor Varoš**
 - U periodu poslije 11. juna 1992. neke bosanske Muslimane koji su bili izvan borbenog ustroja tukli su vojnici i policajci, kako u njihovim domovima, tako i na putu ka zatočeničkim objektima.
- **Prijedor**
 - Počev od maja 1992. bosanske Muslimane koji su bili izvan borbenog ustroja tukli su policajci i pripadnici redovnih i neredovnih snaga na srpskim kontrolnim punktovima u opštini. Vršena su pogubljenja bosanskih Muslimana koji su bili izvan borbenog ustroja dok su ostali prisustvovali tome, a oni koji su preživjeli natjerani su da prikupe tijela svojih komšija i prijatelja i da ih pokopaju. Žene su silovane i seksualno zlostavljane.
- **Teslić**
 - U periodu poslije 3. juna 1992. u Tesliću su vojnici premlaćivali bosanske Muslimane koji su bili izvan borbenog ustroja u njihovim domovima, kao i izvan njih. Neidentifikovani vojnici su silovali određeni broj bosanskih Muslimana koji su bili izvan borbenog ustroja.

56. U periodu od približno 1. aprila 1992. do 31. decembra 1992. godine, **Radoslav BRĐANIN** i **Momir TALIĆ** znali su ili je bilo razloga da znaju da se snage bosanskih Srba pod njihovom kontrolom spremaju počinuti takva djela ili da su to već učinile, a oni nisu preduzeli nužne i razumne mjere da takva djela spriječe ili da kazne njihove počinioce.

Svojim učešćem u ovim radnjama ili propustima **Radoslav BRĐANIN** i **Momir TALIĆ** počinili su sljedeća djela:

Tačka 6: mučenje, **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, kažnjiv po članu 5(f), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda.

Tačka 7: mučenje, **TEŠKA POVREDA** Ženevskih konvencija iz 1949. godine, kažnjiva po članu 2(b), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda.

TAČKE 8 i 9 (Deportacija)

57. Povezujući paragrafe 16-34 i 46-47 sa tačkama 8 i 9 optužnice, tužilac ih ponovo navodi i uvrštava u sadržaj ovih tačaka.

58. U periodu od približno 1. aprila 1992. do 31. decembra 1992. godine, **Radoslav BRĐANIN** i **Momir TALIĆ**, djelujući individualno ili u saradnji međusobno i s drugima u rukovodstvu bosanskih Srba, planirali su, podsticali, naređivali, počinili ili pomagali i podržavali, na drugi način, planiranje, pripremu ili izvršenje kampanje čiji je cilj bio uklanjanje bosanskog muslimanskog i bosanskog hrvatskog stanovništva iz opština navedenih u paragrafu 4 kao dio ARK-a.

59. Sprovođenje gore navedene kampanje uključivalo je deportaciju ili prisilno premještanje velikog dijela bosanskog muslimanskog i bosanskog hrvatskog stanovništva iz područja u opštinama ARK-a, kako su navedene u paragrafu 4, u područja pod kontrolom legitimne vlade Bosne i Hercegovine (Travnik) i u Hrvatsku (Karlovac). Od početka aprila 1992. godine počelo je organizovano prisilno premještanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, stanovnika tih opština. Prisilno premještanje i deportacije organizovale su policijske snage bosanskih Srba i drugi opštinski organi bosanskih Srba, djelujući po uputstvima kriznih štabova. U mnogim slučajevima, ne-Srbi su morali potpisati dokumente u kojima je stajalo da svu svoju imovinu prepuštaju republici bosanskih Srba, kako bi dobili dozvolu za odlazak ili bili pušteni iz zatočeničkih objekata.

60. U periodu od približno 1. aprila 1992. do 31. decembra 1992. godine, **Radoslav BRĐANIN** i **Momir TALIĆ** znali su ili je bilo razloga da znaju da se snage bosanskih Srba pod njihovom kontrolom spremaju počiniti takva djela ili da su to već učinile, a oni nisu preduzeli nužne i razumne mjere da takva djela spriječe ili da kazne njihove počinioc.

Svojim učešćem u ovim radnjama ili propustima **Radoslav BRĐANIN** i **Momir TALIĆ** počinili su sljedeća djela:

Tačka 8: deportaciju, **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, kažnjiv po članu 5(d), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda.

Tačka 9: nehumana djela (prisilno premještanje), **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, kažnjiv po članu 5(i), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda.

TAČKE 10 DO 12

**(Protivpravno i bezobzirno razaranje i oduzimanje imovine velikih razmjera;
Bezobzirno uništavanje ili pustošenje sela i vjerskih objekata)**

61. Povezujući paragrafe 16-34 i paragraf 47(3) sa tačkama 10 i 12 optužnice, tužilac ih ponovo navodi i uvrštava u sadržaj ovih tačaka.

62. U periodu od približno 1. aprila 1992. do 31. decembra 1992. godine, **Radoslav BRĐANIN** i **Momir TALIĆ**, djelujući individualno ili u saradnji međusobno i s drugima u rukovodstvu bosanskih Srba, planirali su, podsticali, naređivali, počinili ili pomagali i podržavali, na drugi način, planiranje, pripremu ili izvršenje:

(1) uništavanja ili hotimičnog nanošenja štete imovini bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata u opštinama ARK-a navedenim u paragrafu 4;

(2) protivpravnog bezobzirnog razaranja ili pustošenja sela i mjesta bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata u opštinama ARK-a navedenim u paragrafu 4 gore; i

(3) uništavanja ili hotimičnog nanošenja štete vjerskim objektima bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata u opštinama ARK-a navedenim u paragrafu 4 gore.

63. Tokom i nakon napada na te opštine, snage bosanskih Srba sistematski su uništavale ili nanosile štetu gradovima, selima, naseljima i imovini bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, uključujući njihove domove, radnje i muslimanska i rimokatolička sveta mjesta. Zgrade su granatirane, paljene ili minirane. Stambeni i poslovni objekti opljačkani su prije nego što će biti oštećeni ili uništeni. One zgrade, međutim, koje su povezane sa srpskom pravoslavnom vjerom nisu oštećene.

64. U periodu od približno 1. aprila 1992. do 31. decembra 1992. godine, **Radoslav BRĐANIN** i **Momir TALIĆ** znali su, ili je bilo razloga da znaju, da se snage bosanskih Srba pod njihovom kontrolom spremaju počinuti takva djela ili da su to učinile, a oni nisu preduzeli nužne i razumne mjere da takva djela spriječe ili da kazne njihove počinioce.

Svojim učešćem u ovim radnjama ili propustima **Radoslav BRĐANIN** i **Momir TALIĆ** počinili su sljedeća djela:

Tačka 10: protivpravno i bezobzirno uništavanje i oduzimanje imovine koje nije opravdano vojnom nuždom, **TEŠKA POVREDA** Ženevskih konvencija iz 1949. godine, kažnjiva po članu 2(d), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda.

Tačka 11: bezobzirno razaranje gradova, sela i naselja, ili pustošenje koje nije opravdano vojnom nuždom, **KRŠENJE ZAKONA I OBIČAJA RATOVANJA**, kažnjivo po članu 3(b), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda.

Tačka 12: uništavanje ili hotimično nanošenje štete ustanovama namijenjenim religiji, **KRŠENJE ZAKONA I OBIČAJA RATOVANJA**, kažnjivo po članu 3(d), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda.

/potpis na originalu/

Graham Blewitt,
zamjenik tužioca
za Carlu Del Ponte,
tužioca

Dana 5. oktobra 2001.
U Hagu,
Nizozemska